

Školní vzdělávání klientů pobytových sociálních zařízení

Residential Social Care Clients School Education

Leoš Středa¹, Karel Krucký², Rowena Yanson³

Abstrakt

Přechod klientů pobytových sociálních služeb z institucionální do komunitní péče je úzce spojen s vytvářením chráněných bydlení pro mentálně postižené, ke kterým nedílně patří pracovní zařazení s praktickými dovednostmi získanými školním vzděláním. Procesní stránka vzdělávání osob s mentálním postižením vychází ze specifik předchozí legislativy, která klientům s těžším stupněm mentálního postižení odepřela vzdělání prostřednictvím instituce soudního zbavení povinnosti školní docházky. Specifika edukace těchto mentálně postižených je třeba zaměřit na překlenutí předchozí legislativní chyby a vzhledem ke zvláštnostem kognitivních procesů a osobnostních vlastností žáků-klientů DOZP A DZR podpořit jejich přechod do komunitní péče praktickými dovednostmi s možností uplatnění na pracovním trhu v jednoduchých manuálních činnostech. Vzdělávání v oborech podle ISCED-2C nižšího středního vzdělání (např. úklidové práce, příprava pokrmů, praní, žehlení a opravy prádla) nebo praktického vzdělání (jednoletá a dvouletá praktická škola) vyžaduje úzkou spolupráci s domovy a orientaci v systému plánování vzdělávacích postupů a při tvorbě individuálních vzdělávacích plánů na základě diagnostických zjištění a prognózy dalšího vývoje jedinců s mentálním postižením. Autoři příspěvku se podělili o praktické poznatky a zkušenosti škol Euroinstitut v zařízeních pro mentálně postižené a specifikují strukturu a kompetence z hlediska vzdělávacích programů v kontextu legislativních ustanovení školství a sociální práce.

Klíčová slova: Euroinstitut. Mentální postižení. Vzdělávání. Škola

Abstract

Adult disability care transformation process in the Czech Republic is focused on the residential social care redesign from institutional to community care. It is closely linked with social value of the sheltered dispersed housing creation for intellectually disabled people. Employment prospects for people with intellectual disabilities are important for mainstream inclusion. In the attempt to provide employment for people with intellectual disabilities, the need for education and practical skills is the most important. Practical school education results is meaningful indicator of labor market success for individuals with intellectual disabilities. It is challenging for special secondary schools to teach them simple manual activities. Education in ISCED-2C level in apprenticeship (cleaning, meal preparation, laundry, ironing and laundry repair) or practical skills education (one-year and two-year practical schools) requires close co-operation of residential care institutions with school. We share our experiences in Euroinstitut schools.

Keywords: Euroinstitut. Intellectual disability. Education. School.

1. Vzděláváním proti handicapu

Vzděláváním je v tomto případě myšleno především praktické a odborné vzdělávání na speciálních středních školách, které si za cíl ukládá, připravit mentálně postižené žáky na pracovní uplatnění. Má-li být realizována transformace pobytových zařízení sociální péče, musí ruku v ruce se zřizováním podpor samostatného bydlení i chráněných bydlení také vzdělání postižených, které má vést k pracovnímu začlenění.

Motivace k pracovnímu začlenění osob s mentálním postižením žijících dosud v ústavní péči se odlišuje od motivace mainstreamové společnosti. Nejde o způsob obživy, protože postižení jsou většinou zabezpečeni sociálním systémem. Motivací se zabývají jiné prameny, odkazujeme na literaturu.

¹ 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy; *e-mailová adresa:* leos.streda@lf1.cuni.cz

² Střední škola Euroinstitut; *e-mailová adresa:* karel.krucký@euroinstitut.cz

³ Dr. Streda College, Filipíny; *e-mailová adresa:* anakupenda@gmail.com

Práce je charakteristickou vlastností dospělosti a samostatnosti každého člověka. Vůbec nezáleží na tom, jestli je zdravý nebo mentálně postižený. Zdravotně postiženým je poskytována zvýšená ochrana na trhu práce. Samotná ochrana však nestačí, pokud by mentálně postižený svou práci neovládal. I pro pracovní uplatnění v jednoduchých manuálních oborech, jako úklid, praní, žehlení či opravy prádla potřebují postižení vzdělání a odborný výcvik. Méně postižení se mohou v takových oborech i vyučit. Více postiženým je ideální oporou praktická škola.

Euroinstitut, to jsou školy zaměřené na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Od ostatních škol se liší cílovou skupinou žáků: žáky a učni Euroinstitutu jsou téměř výhradně klienti pobytových sociálních zařízení, tedy zejména domovů pro osoby se zdravotním postižením a domovů se zvláštním režimem.

Žáky nejsou děti, ale široké věkové spektrum od mladých lidí po žáky ve středním věku. Žáci jsou zařazováni do školy na základě písemného doporučení speciálně pedagogického centra. Toto školské pedagogické zařízení při Střední škole Euroinstitut úzce spolupracuje na vzdělávacím procesu. Registrovanou doplňkovou činností školské právnické osoby Střední škola Euroinstitut je také ucelená rehabilitace a léčebná pedagogika. Vzdělávání ve škole je pro všechny žáky bezplatné, hrazeno je z prostředků poskytovaných prostřednictvím krajských úřadů z rozpočtu MŠMT ČR.

1.1. *Záměr*

Vzdělání je klientům DOZP, DZR a dalších zařízení (např. stacionáře) poskytováno v učebních oborech kategorie E a praktické škole. Ve všech případech klade Euroinstitut důraz na praktickou výuku. Jde o obory:

- provozní služby zaměřené na úklid a výpomoc
- stavební a zednické práce zaměřené na pomocné práce ve stavebnictví
- praktická škola jednoletá
- praktická škola dvouletá pečovatelské služby

Při profesní přípravě a následném zaměstnávání absolventů našich škol se orientujeme na volný trh práce, nikoliv na trh chráněný. Orientaci na volný trh práce vyžaduje jiné, než standardní postupy organizací zaměřených na zaměstnávání osob se zdravotním handicapem, při kterých je využívána především motivace daná finančním zvýhodněním tohoto druhu zaměstnávání v kombinaci se zvýšenou podporou (asistenti apod.) na chráněných pracovištích.

Praktické zkušenosti z bývalých chráněných dílen ukazují, že sektor chráněných pracovišť je připraven zejména na osoby s jiným handicapem, než mentální postižení. Systém nezohledňuje např. nesoustavné pracovní tempo, výkyvy schopnosti (ale i ochoty) pracovat.

Vzhledem nedostatku pracovních míst na volném trhu práce pro osoby s mentálním postižením orientujeme naši aktivitu především na vytváření nových pracovních míst pro naše absolventy, před vyhledáváním nabízených pracovních míst úřady práce, pracovními agenturami a agenturami pro zaměstnávání obtížně zaměstnatelných. Upřednostňujeme proto v jednotlivých regionech vzdělávání v oborech, jejichž absolventů je v daných regionem nedostatek.

1.2. *Vytváření pracovních míst*

Při vytváření nových pracovních míst škola spolupracuje se sociálními partnery, tedy pracovišti, která se podílejí na praktickém vyučování žáků. Tato pracoviště získáváme několika způsoby:

1. Využíváme již vytvořených pracovních míst pro vlastní klienty v domovech a pokoušíme se iniciovat vytváření dalších pracovních míst v rámci pobytových zařízení (DOZP, DZR), kde jsou naši absolventi uživateli zároveň i klienty domovů.
2. Iniciujeme a podílíme se na vytváření nových pracovních míst v rámci pobytových služeb (DOZP, DZR), kde jsou naši absolventi uživateli zároveň i klienti domovu, a to v různých formách (od identifikace potřeb služby, přes metodiku až po finanční a personální podporu).
3. Vytvoříme pracovní místa v rámci vlastních projektů, které zabezpečujeme kompletně, a to po stránce materiální i personální. Při vyhledávání vhodné služby důsledně dbáme, aby se nejednalo o lokální konkurenci, a to s ohledem na potřebu kladného přijetí projektu širokou veřejností v místě realizace projektu. Z důvodů minimalizace nákladů preferujeme poskytování služeb ve vlastním objektu. Zavádíme služby s ohledem nejen na poptávku, ale především s ohledem na schopnosti našich absolventů. Využíváme speciální testovací metody, které nám umožní zjistit, jaké konkrétní pracovní dovednosti naši absolventů můžeme využít a na základě těchto zjištění se pak rozhodujeme, zda budeme preferovat poskytování služby místním občanům či organizacím, nebo zda budeme preferovat dovezenou práci (balení či kompletace dovezených produktů, výroba krajových specialit atp.).
4. Oslovujeme místní samosprávu či státní instituce, kde využíváme především obvykle pozitivního vztahu místních obyvatel ke klientům klientů pobytových služeb (DOZP, DZR) v kombinaci na menší tlak na efektivitu vynaložených finančních prostředků (nejčastěji v oblasti úklid kancelářských prostor a údržba zeleně atp.) 3.
5. Oslovujeme a „vychováme“ zavedené místní podnikatele s vyšší mírou sociální odpovědnosti. Při oslovení nenabízíme komplikace v podobě zaměstnávání osob se zdravotním postižením, nýbrž výhradně možnost nenáročného vyzkoušení pracovních dovedností našich žáků v rámci odborného výcviku již během školní docházky klientů. Výhodou je, že podnikatel nic neriskuje, vše je realizováno pod dohledem našich speciálních pedagogů. Při následném uplatnění našich absolventů pak, kromě jejich studií získaných praktických dovedností, využíváme především vytvořených sociálních vazeb mezi podnikatelem a našim absolventem. Navíc se, díky dlouhodobému pobytu nastupujícího zaměstnance na pracovišti zaměstnavatele v průběhu studia, nemusí podnikatel obávat rizik, které jsou jinak obvykle spojená s nástupem neznámé osoby nebo osoby se zdravotním postižením.

1.3. *První vlašťovky*

Nechceme naše první výsledky označovat za skutečné, statisticky hodnotitelné. Vzhledem ke krátké době fungování škol, máme zatím absolventy pouze v desítkách osob. Přesto lze říci, že střední školy a odborná učiliště Euroinstitut patří, co do přínosu v podobě zaměstnávání osob se zdravotním postižením na volném pracovním trhu, k těm úspěšnějším. Důkazem tohoto tvrzení je i následující souhrn údajů:

Do 1 roku od absolvování studia získal v některé z výše uvedených forem zaměstnání každý 5,8 absolvent, z toho přibližně: 27 % – v rámci poskytovatele pobytových služeb

(DOZP, DZR) 13 % – u místních podnikatelů 31 % – u místní samosprávy 29 % - v rámci našich vlastních projektů.

Reference / Seznam citované literatury

KVÍČALA, Luboš. Praktické vyučování a odměna za práci učňů na pracovištích sociálních partnerů. *Online revue pro speciální pedagogiku*, 2014. [cit. 13.8.2017]. Dostupné z portálu specialni-pedagogika.cz: <http://www.specialni-pedagogika.cz/prakticke-vyucovani-a-odmena-za-praci-ucnu-na-pracovistich-socialnich-partneru>

MITLÖHNER, Miroslav. Pilotní studie právního vědomí sociálních pracovníků a pracovníků. *Revue sociálních služeb*, 2012, roč. 4, č. 1, s. 2–21. ISSN: 1338-1075

ROSE, John et al. Assessing motivation for work in people with developmental disabilities. *Journal of Intellectual Disabilities*, 2010, roč. 14, č. 2, s. 147-144. ISSN: 1744-6295.

STŘEDA, Lukáš. Reflexe a evaluace v učitelství praxi. *Online revue pro speciální pedagogiku*, 2017. [cit. 2.10.2017]. Dostupné z portálu www.specialni-pedagogika.cz: <http://www.specialni-pedagogika.cz/news/reflexe-a-evaluace-v-ucitelske-profesi/>

TRUHLÁŘOVÁ Zuzana et al. The Role of Special Practical Training in the Professional Preparation of University Social Work Students: Required Practical Skills from the Professional Perspective. *The international journal of adult, community and professional learning*. 2014, roč. 20, č.3, s. 1-12. ISSN: 2328-6318.

YANSON, Rowena. Dodržování zásad BOZP a výuka ve školách Euroinstitut. *School press club*, 2016. [cit. 2.9.2017] Dostupné z portálu www.schoolpressclub.cz: <https://www.schoolpressclub.com/clanky/10210-dodrzovani-zasad-bozp-a-vyuka-ve-skolach-euroinstitut>